

Рашевський Віталій Валерійович,
аспірант кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Хахуцяк Ольга Юріївна,
завідувач кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

**ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ
МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ
ПОКАЗАНЬ, НАДАНИХ УЧАСНИКАМИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА СТАДІЇ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, ПІД ЧАС ДІЇ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Війна радикально змінила життя кожного українця, що, в свою чергу, вплинуло на всі сфери суспільного життя. Ці зміни торкнулися і кримінального процесу. Ані суди, ані правоохоронні органи не були готові працювати в нових умовах, а чинне законодавство не забезпечувало належної організації роботи в умовах воєнного стану. Тому, з метою адаптації кримінально-процесуальної діяльності до воєнних реалій, Верховна Рада України оперативно ухвалила низку законів, у тому числі тих, що регулюють проведення кримінальних проваджень під час воєнного стану.

Так, 1 травня 2022 року набрав чинності Закон № 2201-IX «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» [1]

Зокрема, законодавець доповнив статтю 615 КПК, у частині, що регулює питання, пов'язані з кримінальним провадженням в умовах воєнного стану.

Окремої уваги заслуговує положення ч. 11 зазначеної статті, відповідно до якої показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані

як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації [2].

Проте, таке положення суперечить вимогам допустимості доказів, внаслідок вимог ч. 4 ст. 95 КПК України, та принципу безпосередності дослідження показань, речей і документів декларованих ст. 23 КПК України [2].

Такі зміни були внесені в КПК України у зв'язку із загальною мобілізацією більшості населення України внаслідок введення воєнного стану на підставі Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, дія якого продовжена на даний час [3]. Деякі особи, які приймали участь в кримінальних провадженнях та допитувались слідчими на стадії досудового розслідування, були призвані на військову службу під час мобілізації.

Враховуючи той факт, що більшість призваних на військову службу осіб приймали участь у бойових діях пов'язаних із відсічню збройної агресії російської федерації проти України, виникли обставини непереборної сили, які унеможливили їх подальший допит безпосередньо в залі суду. Також виникла проблематика втрати таких доказів у вигляді показань у зв'язку із можливою загибеллю військовослужбовців під час виконання свого обов'язку із захисту територіальної цілісності Батьківщини.

Отже, законодавчим органом державної влади було вжито заходи щодо збереження таких доказів та можливість їх застосування під час судового розгляду, зокрема і шляхом здійснення відеофіксації проведення допиту.

Проте, слід зауважити, що можливість використання показань отриманих під час досудового розслідування, як доказ під час судового розгляду, вже була врегульована ст. 225 КПК України.

Допит особи відповідно до ст. 225 КПК України передбачає обов'язкову участь сторони захисту, якщо на момент його проведення особі вже повідомлено про підозру. Натомість допит, проведений у порядку ч. 11 ст. 615 КПК України, не містить такої вимоги. Відсутність такої вимоги може призвести до порушення права обвинуваченого на справедливий суд, а саме положення підпункту «д» пункту 3 статті 6 Європейської конвенції з прав людини, зокрема допитувати свідків обвинувачення, або вимагати,

щоб їх допитали. Отже, проведення допитів відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК України не може вважатися повноцінною альтернативою депонуванню показань, оскільки така процедура не базується на принципі змагальності.

Порушення права на перехресний допит становить суттєве порушення прав людини та основоположних свобод, що зумовлює визнання відповідних доказів недопустимими відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 87 КПК України. Попри те, що застосування цієї норми в умовах воєнного стану має здійснюватися з урахуванням особливостей, передбачених статтею 615 КПК України, слід наголосити: у випадках, коли під час судового розгляду виникає потреба в уточненні показань або усуненні суперечностей між ними, свідки чи потерпілі мають бути викликані до суду. Якщо ж їх допит є неможливим, усі сумніви повинні тлумачитись на користь обвинуваченого. Цей процесуальний стандарт залишається незмінним, і положення частини одинадцятої статті 615 КПК України у системному зв'язку з частиною п'ятою статті 87 КПК України не можуть його знівельовати [4].

Міжнародний експерт Ради Європи Джеремі МакБрайд зауважував, що сам факт того, що свідчення записуються на відео, є позитивним. Водночас згідно з практикою ЄСПЛ такі відеозаписи мають здійснюватися під контролем судді («Сітневський та Чайковський проти України», Аль-Хавайя й Тахірі проти Сполученого Королівства»). Крім того, якщо використовуються відеозаписи із показаннями свідка чи потерпілого, ЄСПЛ зважає на те, чи була можливість у підозрюваного або обвинуваченого ставити питання особі, що надає показання [5].

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що механізм допиту осіб, передбачений ст. 615 КПК України не є ефективним механізмом збирання доказів, та забезпечення збереження показань наданих учасниками кримінального провадження на стадії досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квіт. 2022 р. № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лют. 2022 р. №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

4. Наукове повідомлення Завтура В.А., доцента кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності НУ «ОЮА», кандидата юридичних наук, «Допити в порядку ч. 11 ст. 615 КПК України та депонування показань: питання кореляції правових процедур».

5. Процесуальні аспекти: проблемні питання досудового розслідування та судового провадження в умовах воєнного стану.

URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1295799>.

Тимчишин Павло Андрійович,

здобувач вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Зарубей Вікторія Володимирівна

професор кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, професор

РОЛЬ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ДОКУМЕНТУВАННІ РАКЕТНИХ УДАРІВ РФ ПО ЦИВІЛЬНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ: ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У контексті повномасштабного вторгнення роль слідчих підрозділів Національної поліції України набула вирішального значення у фіксації ракетних ударів Російської Федерації по об'єктах цивільної інфраструктури.